

KOBİ'LER YEREL YÖNETİMLER ETKİLEŞİMİNDE ISPARTA DERİ İŞLEME SANAYİ ÖRNEĞİ

Nesrin TÜRELİ ŞALVARCI

Süleyman Demirel Üniversitesi

ABSTRACT

In the globalization of the world economy, small and medium size enterprises undertake more important responsibilities. Although these institutions have high ranking potential in the economy, there are problems resulting because of their structure and problems characteristic of their own. The aim of the research is to identify solutions on the basis of local administration and propose solutions. The aim is also to show how local administration views and looks upon small and medium sized enterprises from macro and micro leves and to identify the problems of SMEs in the Isparta Leather Processing Industry.

Keywords: *Local Administrations, Small and Medium Sized Enterprises, Leather Processing Industry.*

GİRİŞ

Global stratejilerin önem kazandığı imalat-sanayi, hizmet ve ticaret alanında, dünya ekonomisiyle bütünleşme gerekliliği ülkeler için vazgeçilmez bir hedef haline gelmiştir. Bu süreci süratli ve sağlıklı bir biçimde tamamlayan ülkeler önemli fırsatlar elde etmektedirler. Bu nedenle ülkelerin ekonomik birimleri olan işletmeler bu yarışta en büyük görevi üstlenmektedir. Özellikle imalat-sanayi, hizmet ve ticaret alanında büyük bir potansiyeli oluşturan KOBİ' lere (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) bu yarışta önemli görevler düşmektedir.

KOBİ' ler tüm dünya ekonomilerinde daha az yatırımla daha çok ürün çeşitliliği yaratarak değişken talebe uyum sağlama, istihdam yaratma, büyük işletmelerin yan kuruluşu olarak tamamlayıcı olma ve ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenme şansına sahip olma özellikleri ile hem ülke bazında hem de yerel bazda ekonomik katkıları olan ekonomik birimlerdir. KOBİ' lerin enflasyon, yüksek faiz oranları, istikrarsızlık gibi ülke ekonomisinden kaynaklanan sıkıntıları olduğu gibi kendine özgü (pazarlama, finansman, yönetim, tanıtım, dağıtım, teşvikler...gibi) problemleri de bulunmaktadır.

Araştırmanın amacı, makro düzeyde yerel yönetimlerin KOBİ lere bakış açısı, KOBİ' lere yerel yönetimlerce sağlanan teşvikler, eksikliklerin giderilmesi için öneriler getirirken mikro düzeyde Isparta ilindeki deri işleme sanayi-yerel yönetim etkileşimi mercek altına alınmakta, Isparta deri işleme sanayinde faaliyet gösteren KOBİ' lerin sorunlarını tespit ederek yerel yönetimler bazında getirilen çözümleri tespit etmekte ve öneriler getirmektedir.

1. Isparta İli Hakkında Genel Bilgiler

Isparta Akdeniz Bölgesinin kuzeyinde Göller Bölgesinde yer almaktadır. 8933 km' lik yüzölçümüne sahip olan Isparta ilinin ekonomisi eski çağlarda bez dokumacılığı ve deri işlemeciliği gibi küçük sanat dallarına bağlı iken, orta çağlarda tuz, şarap, koku ve renk veren bitki ihraç eden bir şehir durumuna gelmiştir. Günümüzde ilin ekonomisi tarım sektörü ağırlıklı bir ekonomik yapıdan hizmet sektörünün ön planda olduğu bir ekonomiye dönüşmüştür. İl genelinde sanayi sektörünün payı da bu çerçevede gelişimini korumuştur¹.

İl haberleşme, bayındırlık, sağlık, eğitim, ve kültür hizmetleri gibi alt yapı hizmetleri bakımından yatırımlarını tamamlamış görünmektedir.

İlde bu olumlu gelişmelere karşın halen sermaye birikiminin yetersizliği dikkat çekmektedir. Bu durum bölgede yeni yatırımların gerçekleşmesini güçleştirmektedir. Girişimcilik anlayışı gelişimini tamamlayamamıştır. İlde birlik beraberlik ve teşebbüs yeteneği henüz oluşmaktadır. Bu ve benzeri etkiler nedeniyle işyerleri sanayi sitelerinde değil şehir merkezlerinde kurulmuştur. Dolayısıyla bu durum şehirde çevre ve hava kirliliğini artırmış, sanayileşme sınırlı seviyelerde kalmıştır.

2. Türkiye'de KOBİ Tanımı, Sorunları ve Yerel Yönetimlerin Çözümleri

Avrupa Birliği'ne girerken girişimcilik ekonomik değerlerin yaratılmasında en önemli üretim faktörü haline gelmiştir. Türkiye de girişimcilik ruhunun gelişmesinde KOBİ ler temel dayanak olmuşlardır². Çünkü, KOBİ lerin kurucuları risk alabilen, istihdam yaratabilen, ülke ekonomisine katkı sağlayabilen azimli cesur girişimcilerdir³.

Elbette, KOBİ' ler tek başlarına sanayileşmenin yaratıcısı değildirler. Ancak, istihdamın, gelir artışının ve kalkınmanın itici güçleridir. Ekonomi ve ticaretin gelişiminde KOBİ'lerin gelişimi Birleşik Devletler' de anahtar güç olarak görülmektedir⁴. Bu bağlamda KOBİ'ler bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı çerçevesinde endüstrileşmenin sağlıklı, optimum dağıtım ve ticaret uygulamalarının sürükleyici öğeleridir⁵.

¹ [http://www.isparta.gov.tr/index3.php?b1=4\(19.04.2006\)](http://www.isparta.gov.tr/index3.php?b1=4(19.04.2006)).

² Şemsettin Uslu, Famil Şamiloğlu, 'Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Stok Politikaları Üzerine İç Anadolu Bölgesinde Bir Araştırma', *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1, İstanbul, 2002, s. 240.

³ İsmail Bekçi, Hayrettin Uslu, 'Göller Bölgesindeki Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Finansal Sorunları ve Çözüm Yolları', *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı:1, Isparta, 2001, s. 112.

⁴ Alison Smith, John Whittaker, 'Management Development In SMEs :What Needs To Be Done?', *Journal Of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 5,No :2,1998, s. 176.

⁵ Muhittin Şimşek, *Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları*, (İstanbul: Alfa Yayınları:1174, 2002), s. 19.

Değişen şartlara ve yeniliklere hızla uyum sağlama yeteneğine sahip KOBİ'leri belli bir kalıp içine sokmak oldukça güçtür. Tanımlama da amaca göre nitel ve nicel ölçütler kullanılabilir. 2005/9617 sayılı yönetmeliğin 4. madde 2. bendinde KOBİ, iki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca KOBİ olarak adlandırılan ekonomik birimler şeklinde ifade etmektedir.⁶

Tablo 1:

2005/9617 sayılı yönetmeliğin 4. madde 2. bendinde KOBİ

KOBİ Tanımı	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro	Bilanço
Mikro ölçekli işletme	10'dan az	1000.000 YTL aşmayan	1000.000 YTL aşmayan
Küçük ölçekli işletme	50'den az	5000.000 YTL aşmayan	5000.000 YTL aşmayan
Orta ölçekli işletme	250'den az	25.000.000 YTL aşmayan	25.000.000 YTL aşmayan

Kaynak: http://haber.tobb.org.tr/uploads/564_kobi_tanimi_yonetmelik.doc.(08.05.2006)

Tablo 2:Avrupa Birliği'ne göre KOBİ⁷

KOBİ Tanımı	Çalışan Sayısı	Yıllık Ciro	Bilanço
Mikro ölçekli işletme	10'dan az	2 Milyon Euro'ya kadar	2 Milyon Euro'ya kadar
Küçük ölçekli işletme	50'den az	10 Milyon Euro'ya kadar	10 Milyon Euro'ya kadar
Orta ölçekli işletme	250'den az	50 Milyon Euro'ya kadar	43 Milyon Euro'ya kadar

Kaynak: http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_an.htm

Ülkemizde ekonomik büyüme ve istihdam yaratma yönünden en büyük ağırlığı taşımakta olan KOBİ'ler, üretim esneklikleri nedeniyle değişen koşullara kolayca uyum sağlayabilmekte ve rekabet koşullarına adapte olabilmektedir. KOBİ'ler, aynı zamanda ekonomik büyümede, bölgesel kalkınmada, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermede, tasarrufları teşvik ve yatırıma yönlendirmede, politik, toplumsal, siyasal sistemlerin istikrarlı işleminde, sosyal dayanışmada ve bütünleşmede de etkinlik göstermektedirler⁸.

Türkiye'de genellikle az sermayeli emek yoğun aile işletmeleri şeklinde organize olan KOBİ'lerin sahipliği, bilgi ve becerilerini sanayiye intikal ettirmiş, ustalıktan sanayici olmuş hem girişimci hem de yönetici konumundaki kişilerin

⁶ http://haber.tobb.org.tr/uploads/564_kobi_tanimi_yonetmelik.doc.(08.05.2006).

⁷ http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_an.htm(19.10.2005).

⁸ Uslu, 'Küçük...',s. 240.

elindedir. Bu kişiler müşterileri ve çalışanları ile kişisel ilişki içindedirler. Bu özellikleri ile KOBİ' ler esnek davranabilmekte, değişen koşullara hızla uyum sağlayabilmekte, talep boşluklarını yakalayıp fırsatları zamanında değerlendirebilmekte, müşteri ve personeli ile yakın ilişki kurabilmekte ve teknolojideki gelişmelere daha kolay uyum sağlayabilmektedir.

KOBİ' lerdeki bu başarının sürekliliği düzensiz bir şekilde ve temelde doğru bazı şeyleri yapmak yerine, sürekli olarak her şeyi doğru yapmak, toplamda organizasyonların ağırlıklı olarak yeteneğine bağlıdır. KOBİ' lerin içsel becerilerini geliştirmeye ihtiyaçları vardır. Vasıflı elemana ve dışarıdan hizmet almaya güvenmemektedirler. Bu işletmeler kendi ihtiyaçlarını anlamada başarısızdırlar ve iletişim seviyeleri zayıftır. Geliştirme ve tasarım literatürleri sınırlıdır. Resmi dokümantasyon prosedüründen kaçınılmaktadırlar. Gelişme performansları ile ilgili gözlemlene ve veri toplama da yetersizdirler. Etkili rekabet analizi yapmada başarısızdırlar. Bununla birlikte en üzücü faktör, değişiklik hakkında karar almada yavaş davranmaktadırlar. KOBİ yöneticileri işletme performansları hakkında aşırı derecede kötümser davranmaktadırlar. Bilindik sahip-yöneticiler anahtar oyuncuları olarak düşünülmektedir ve bunlar otokratik, etkili ve sık sık tahmin edilemeyen yönetim stiline sahiptirler⁹. Yöneticilerin hepsi aile bireylerinden oluşur. Kendilerini sektörde oldukça geniş deneyimlere sahip ve sık sık şirkette en iyi teknik eleman olarak tanımlamaktadırlar. Bunun sonucu olarak mağazada çok fazla zaman harcar, yönetim stratejileri konusunda yeterli zaman ayıramazlar. Bütün gelişim kararlarını kendileri alır, sorumluluklarını paylaşmada direnirler. Yönetim toplantıları çok nadir ve işle ilgili iletişim mekanizmaları yoktur. Her bir fonksiyonda sorumluluklar belirsiz ve bölümler arası iletişim zayıftır¹⁰.

KOBİ' lerin yapıları gereği işletme fonksiyonları belirlenemediğinden uzun yıllar tedarik, pazarlama, personel, üretim ve yönetim fonksiyonları girişimcinin bilgi, beceri, eğitim ve yetenekleri ile orantılı olarak sınırlı bir kapasite ile yürütülmek zorunda kalmıştır¹¹. Küçük ölçekte olmaları sebebiyle yetersiz kaynak ve finansmana sahiptirler. Bu nedenle yeni teknoloji edinme, nitelikli işgücü istihdamı, araştırma ve geliştirme yapma ve bilgiye erişme, pazarlama tekniklerini ve araçlarını geliştirme de engellerle karşılaşılır¹².

KOBİ' ler yeni tasarımlar için kaynakların tespitinin ilk safhalarında pazar araştırmalarına yeterli önem vermemektedir. Çünkü, yönetici son kullanıcıların ve tüketicilerin isteklerini iyi anlamış olduğunu düşünür. Bununla birlikte, yöneticilerin tahminleri yanlıştır. Yönetici başarı için yeni kaynakları bilmesine ve daima yeni fikirleri olmasına rağmen yeterli titizliğe sahip değildir. Yönetici ürün geliştirmek için

⁹ Huw Millward, Alan Lewis, 'Barriers To Successful New Product Development Within Small Manufacturing Companies', *Journal Of Small Business And Enterprise Development*, Vol:12, No: 3, 2005, s. 381.

¹⁰ Huw Millward, Alan Lewis, 'Barriers...', s. 384.

¹¹ Ömer Dinçer, *Stratejik Yönetim Ve İşletme Politikası*, İkinci Baskı, (İstanbul: Timaş Yayınları,1992) , s. 367.

¹² Oya Erdil, Salih Zeki İmamoğlu, Halit Keskin, 'Küçük ve Orta Boy İşletmelerde (KOBİ'lerde) Ürün Yeniliği ve Ar-Ge Faaliyetleri', *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-Öneri*, Cilt:5, Sayı: 19, 2003, s. 21.

engellerin olmadığı zanneder. Ancak araştırmaya başladığında rakip, maliyet, güvenlik, materyal özellikleri gibi engellerle karşılaşmaya başlar.¹³

KOBİ'lerin yeniliklere adapte olması, yetersiz çalışma alanına sahip olmalarından (mahalle aralarında, konut alanlarında) ve finansman sıkıntısı içinde olmalarından dolayı güçtür¹⁴. Bu nedenle KOBİ'ler, yeni teknolojiye adaptasyonda ve daha çok kişinin istihdamında yetersiz kalmaktadırlar. İşyerleri şehir dışına çıkarıldığında maliyetler artmakta, verim düşmektedir. Şehir dışına çıkılmadığı zaman da cadde ve sokaklara taşarak çalışılmaktadır. Bu durumda da verim düşmektedir. Belediye ve trafik görevlileri ile sorunlar yaşanmakta, zaman zaman işyerleri kapatılmaktadır. Yapılan üretimin durumuna göre çıkan gürültü, toz ve dumanın semt sakinlerini rahatsız etmesi nedeniyle çevre sağlığı ve benzeri mevzuatlardan dolayı faaliyetler sınırlandırılmakta veya tamamen durdurulmaktadır¹⁵.

KOBİ'lerin finansal yapılarının zayıf olması, pazarlama politikalarında büyük işletmeleri geriden takip etmelerine neden olmuştur. KOBİ'ler yapıları gereği pazarlamanın mal ve fiyat dışındaki tutundurma, fiziksel dağıtım gibi fonksiyonlarını etkin olarak yerine getirememişlerdir¹⁶.

Pazarlama kararları pazar araştırması yapılmadan alındığı için satışlar güçleşmiş ve daha fazla masraf gerektirmiştir. Türkiye 'de yapılan bir araştırmada, araştırma kapsamına giren KOBİ'lerin % 64 ünde pazarlama planlaması çalışmalarının yapılmadığı belirlenmiştir. Bu işletmeler gerekçe olarak, ekonomik koşullarda sık sık ortaya çıkan değişimleri göstermişlerdir¹⁷.

Yörelere nüfus artışı, imarında, çeşitli gelir kalemlerinin artmasında önemli ekonomik birim olan KOBİ'ler ulusal gelir ve istihdam yönünden yer aldıkları yörelerde yerel yönetimlere dolaylı ve dolaysız önemli katkıları bulunmaktadır¹⁸. KOBİ yatırımlarının tek başına piyasaya bırakılması halinde bireysel fayda ile toplum faydası çelişeceğinden yerel yönetimlerin sanayi yatırımlarını yönlendirmesi yatırımların optimal düzeyde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Eğer yerel yönetimler girişimcilik faaliyetlerini etkileyebilirlerse ekonomik ilerlemeyi de dolaylı olarak etkileyebilirler¹⁹. Bu açıdan yerel yönetimler yerel kaynakların artırılması ve rasyonel olarak kullanılmasında kentlerde önemli rol üstlenirler²⁰. Yerel yönetim, politik baskı altında

¹³ Huw Millward, Alan Lewis, 'Barriers...', s. 386.

¹⁴ Erkal Sahtiyancı, 'Üniversite – Sanayi İşbirliği ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun Sağladığı İmkânlar Semineri', İzmir, 2003. <http://www.ebo.org.tr/tr/sanayi/fireler/semineredeşifre.php>. (10.11.2004).

¹⁵ Olcay Baykal, Orhan Pazarcık, İlyas Gülmez, *Küçük Sanayinin Yeri Önemi ve Pazarlama Uygulamaları*, (Ankara:MPM Yayınları: 328, 1985), s. 47.

¹⁶ Serap Çabuk, 'Büyük Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerde Pazarlama Etkinliğinin Karşılaştırılması', *İşletme Yönetiminde Güncel Konular II*, Düzenleme: Hüseyin Özgen, (Adana: Çukurova Üniversitesi İ.B.F. İşletme Bölümü Yayını, 1993) s. 18.

¹⁷ Murat Özcan, *KOBİ'lerde Pazarlama*, Birinci Baskı, (Motif Basım 1996), s. 189.

¹⁸ Nuri Tortop, 'Yerel Yönetimler ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler' *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 1, 1998, s. 77.

¹⁹ Andre van Stel, 'Linking Business Ownership and Perceived Administrative Complexity', *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol: 13, No: 1, 2006, s. 8.

²⁰ Mustafa Bilgin, 'Yerel Yönetimlerin Bölgesel Kalkınmadaki Etkinliği, Göller Bölgesi Uygulaması', *SDÜ İİBF Dergisi*, Cilt. 7, Sayı: 2, 2002, s. 313.

yenilikleri sunmak ve hizmetlerin yerine getirilmesinde sorumluluğu olan birimlerdir. Öncelikle monopolleşmiş kamu hizmetlerini rekabet altında finansal güçlüklerle radikal yenilikleri gerçekleştiren²¹ yerel yönetimlerin KOBİ' ler üzerindeki etkisi, iş ve yaşam kalitesine katkı sağlayarak, kolektif tesislerin, alt yapının ve kalitesinin artırılması sonuçlarına yöneliktir. Böylece bölgedeki işletmelerin yeniliklere uyumu, modernizasyonu ve girişimcilik kültürünün güçlendirilmesi, rekabet gücünün kazandırılması, iş gücü arzının ve gelirinin artırılması yerel yönetimlerce amaçlanmalıdır.

KOBİ' ler altyapı, yönünden de yetersiz alanlarda, kötü ve sağlıksız koşullarda çalışmaktadırlar. Bu nedenle yerel yönetimlere bu konuda da sorumluluk düşmektedir. Bu sorunların çözümü olarak, organize sanayi bölgeleri gösterilmektedir. Ancak organize sanayi bölgeleri için arazilerin kamulaştırılmasında yaşanan güçlükler, ödenek yetersizlikleri KOBİ' lerin sorunlarının çözümünde gecikmelere neden olmaktadır.

3. Isparta Deri İşleme Sanayinde Yer alan KOBİ' lerle İlgili Çalışma

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Isparta ili sınırları içinde faaliyet gösteren KOBİ niteliğindeki deri işleme sanayi işletmeleri üzerinde bir çalışma yaparak, bu işletmelerle ilgili durum tespitinde bulunmak, sorunlarını belirlemek ve bunlarla ilgili bir takım çözüm önerileri ortaya koymaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Isparta ili merkezinde yer alan deri işleme sanayi işletmeleri araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma kapsamındaki işletmeler herhangi bir ayırımı tabi tutulmamıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada ilgili literatürden ikincil kaynaklara, Isparta Ticaret ve Sanayi Odası, Isparta Deri Organize Sanayi Başkanlığı ve TEYKOD (Tabak Esnafını Koruma ve Yaşatma Derneği) gibi kuruluşlarda inceleme yapılmış ve sanayiye oluşturan işletmelere tek tek gidilerek işletme sahipleri ile görüşmeye dayalı incelemede ve 40 işletmede anket çalışmasında bulunulmuştur. Anket sonuçları SPSS programında analiz edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.4. Isparta Deri İşleme Sanayinin Genel Durumu

TEYKOD Başkanı Sayın Mehmet Marulcu'nun ifadesine göre, Isparta Deri İşleme Sanayi dernek kayıtlarında kayıtlı 70 işyeri ile Aksu caddesi Demirköprü mevkiinde faaliyet göstermektedir. Mevcut işyerlerinde yılda 2.100.000 adet keçi derisi ile 500 ton sığır derisi işlenerek, ayakkabı astarı (meşin) ve yüzlük deri (vidala) imal edilmektedir. Söz konusu işletmeler işçi sayısı baz alınarak değerlendirildiğinde geneli mikro ölçekli işletmeler grubuna girmektedir. Isparta ekonomisine azımsanamayacak

²¹Ann Hodgkinson, 'Productivity Measurement and Enterprise Bargaining- The Local Government Perspective, *The International Journal Of Public Sector Management*, Vol: 12, No: 6, 1999, s. 471.

katkıları olan sektörün aşağıda belirteceğimiz önemli sorunları ve yerel yönetimin çözüm arayışları söz konusudur.

Sektörün şu andaki yerleşim alanı üçüncü yerleşim yeridir. Tabaklar Derneği Eski Başkanı Ahmet Demirkazık'ın ifade ettiğine göre ilk yerleşim yeri bilinmemektedir. İkinci yerleşim yeride, Böcüzade Süleyman Sami'ye ait 'Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi' adlı kitapta bugünkü Kesikbaş mevki olduğu belirtilmektedir.

1938 yılında dönemin valisi Tevfik Hadi Bey'in direktifiyle tabakhaneinin, Kesikbaş bölgesindeki yerleşim alanından başka bir bölgeye taşınması kararı alınmıştır. Bu kararın alınmasında aşağıdaki nedenler etken olmuştur²²:

- Meskun mahal içerisinde yer alma,
- Artıkların ve atık suların başıboşluğu,
- İşgücünün sağlıksız bir ortamda çalışması,
- İlkel üretim tekniklerinin kullanılması.

Şu andaki deri sanayicilerinin yerleşim alanı olan Aksu caddesindeki mevki, eskisinden pek fazla uzakta değildir. Aradaki mesafe yaklaşık 1 km dir. O zaman taşınma için etken olan unsurlar bugünde geçerliliğini korumaktadır. Hatta günün koşullarına bağlı olarak bu nedenlere ilaveler yapmakta mümkündür. Sanayideki işletmelerin meskun mahal içinde yer alması, faaliyet alanının darlığı ve binaların ahşap olması, yeniliklere ayak uydurmadaki güçlükler ve gecikmeler örnek olarak gösterilebilir. Bu durum üretim artışını ve kalitesini olumsuz yönde etkilemekte, istihdam olanaklarını kısıtlamaktadır. Dahası, Isparta Deri İşleme Sanayi'indeki işletmelerin yıllar boyunca kullandıkları tekniğin ilkelliği, üretimin el emeğine dayanması, tesislerin kapasitesinin düşüklüğü, yeterli ve kaliteli bir üretimin gerçekleşmesine engel olmuştur. Bu nedenle, Isparta deri sektöründe istihdam ve gelir düzeyi uzun süre düşük seviyelerde seyretmiştir. Zaten yörede de deri sanayi, sanayi olarak değil, tabakhane olarak belirtilmektedir. Aşağıda verilen tablolar bu durumu doğrular görülmektedir.

Tablo3:

İşletmelerin Hukuki Yapısı (%)

Adi Ortaklık	85
Limited şirket	2,5
Anonim Şirket	12,5

Isparta Deri Sanayi içinde yer alan işletmelerin %85' i adi ortaklık, %2,5' i limited şirket, %12,5' i anonim şirket şeklinde yapılanmıştır. Genelde adi ortaklığı oluşturan bireylerin tamamı aile bireylerinden oluşmaktadır.

²² Süleyman Sami Böcüzade, *Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi*, (İstanbul: Serenler Yayıncılık, 1983), s.259.

Tablo 4:

İşletmelerin İşgücü Temini (%)

Aile Bireylerinden	22,5
Aile bireyleri ve dışarıdan	45
Tamamı dışarıdan	32,5

Sanayide yer alan işletmelerden % 22,5 işgücünü aile bireylerinden, % 45 i aile bireyleri ve dışarıdan, % 32,5 ise tamamını dışarıdan temin etmektedir. İşletmelerin yönetimi genellikle sahip- yönetici niteliğindeki kişilerce yerine getirilmektedir. Dışarıdan kullanılan işçilerin önemli bir kısmı vasıfsız işgücüdür ve bu işgücünün istihdam miktarı mevsimler itibarıyla 500- 1000 kişi arasında değişmektedir. Sanayide ücret sistemi, genellikle haftalık şeklindedir. Bazı işletmeler de aylık üzerine de çalışanlar bulunmaktadır. Az da olsa bazı işletmelerde istihdam edilen kişilerin asgari ücrete tabidir.

Tablo 5:

Faaliyet alanının Büyüklüğü (%)

50 m ² ve daha az	7,5
51 m ² -100 m ²	55
101 m ² -150 m ²	20
151 m ² ve üzeri	17,5

Şu an da meskun mahal içinde yer alan işletmeler faaliyet alanı büyüklüklerine baktığımızda %7,5' i 50 m² ve daha az alanda, % 55 i 51-100 m² de, % 20 si 101-150 m² de, % 17,5 u ise 151 m² ve üzeri bir alanda faaliyette bulunmaktadır. Söz konusu faaliyet alanları işletmelerin teknoloji yenileme, dolayısıyla üretim miktarlarını arttırabilmeleri açısından yetersizdir. Bu nedenle sanayideki işletmeler yarı makineleşmiş emek yoğun atölye kimliğindedir.

İşletmeler Minasın bölgesinde kurulacak Deri Organize Sanayi'ine geçme beklentileri yüzünden uzun süre yeni yatırımlardan uzak durmuştur. Bazı işletmeler bu bekleyiştikten sıkılarak yeni makine ve teçhizat alımına gitmiş ancak alınan makine ve teçhizatın önemli bir kısmı ikinci el durumundadır. İkinci el makine ve teçhizatlar, genellikle Kazlıçeşmeden sökülerek Tuzla'ya taşınan deri fabrikalarından satın alınmıştır. Birinci el makinelerin bir kısmı yurt içinden bir kısmı da yurt dışından satın alınmaktadır. Sektörde yeterli makine ve teçhizata sahip olmayan deri işleyicileri ise bu açığı, söz konusu yatırımı varolan işletmelerden fason olarak üretim ve kiralama yoluyla temin edebilmektedirler.

Çıraklık Eğitim Merkezi bünyesinde oluşturulan tesisin teknolojik yönden deri sanayine sınırlı da olsa katkıları olmaktadır. Tesisin makinelerinin önemli bir kısmı büyükbaş hayvan derilerinin işlenmesine yöneliktir. Oysa ki, çoğu işletme küçükbaş hayvan derisi işlemektedir.

Tablo 6:

Hammadde Temini (%)

Yurtiçinden	82,5
Yurtdışından	2,5
Yurtdışından-Yurtiçinden	15

Kimya sanayi, makine sanayi, montaj sanayi ve mutaf sanayi (kılla iştilal eden) ile sürekli ilişki içinde olan sanayi ham deri ihtiyacının % 82,5' i yurt içinden (Uşak, Antalya, Burdur, İstanbul, İzmir, Gaziantep, Adana, Mersin, Karaman ve Kahramanmaraş da bulunan deri komisyoncularından), % 2,5 yurtdışından ve % 15 ise yurtiçi ve yurt dışından temin etmektedir.* Ayrıca ham deri temininde kurban bayramı da son derece etkilidir. Getirilen son düzenlemeye kadar kurban derileri işletme sahip ve çalışanları tarafından (bunlara yörede ayakçı denir) toplanmakta idi. Getirilen yasal düzenleme ile kurban derileri Türk Hava Kurumu tarafından toplanmaktadır. Türk Hava Kurumu tarafından toplanan deriler, açılan ihalelerle sanayide yer alan işletmelere satılmaktadır.

Yeniden yapılanma zorunluluğunun gündeme geldiği yakın zaman içinde Isparta deri işleme sanayini oluşturan işletmeler, girişimde bulunarak sanayi için uygun yer talebinde bulunmuşlardır. Bunun sonucunda Isparta Valiliği ve Isparta Belediyesinin ortak çalışmalarıyla Deri Organize Sanayi girişimi 04.11.1991 tarihinde yapılmıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın önderliğinde 20 Bakanlıktan kurulu çalışma grubu 1992 de Isparta'ya gelerek Tabakhane ve Deri İşleme Tesisleri ile ilgili ÇED (Çevre Etki Değerlendirme) raporu hazırlanmıştır. Raporda Deri Organize Bölgesi ile ilgili üç yer gösterilmiş, bunlar arasından su kaynaklarına yakınlık, tarımsal karakterli olmayan arazi yapısı, şehir merkezinden uzaklık ve çevre kirliliğine sebep olamama gibi hususlar dikkate alınarak Minasın bölgesi tercih edilmiştir. 25.02.1996 tarihinde ÇED raporu tasdik edilerek Minasın bölgesinde kamulaştırma çalışmalarına başlanıldığı Ticaret ve Sanayi Odası Eski Başkanı Sayın Eyüp Avcılar tarafından belirtilmiştir. Bugüne kadar kamulaştırma için 1 trilyon 300 milyar harcanmış bulunmaktadır. Deri Organize Sanayi Bölgesi'nde yer almak üzere 50 kişi müracaat etmiş, 44'üne yer tahsis edilmiş bulunmaktadır. Kamulaştırma çalışmaları tamamlanır tamamlanmaz alt yapı inşaatına geçilerek kısa zamanda işletme sahiplerine işyerlerinin inşasına geçme imkânının tanınacağı Isparta Deri Organize Sanayi Bölgesi Müdürü Sayın Tezcan Aydemir tarafından belirtmektedir.

Tablo 7:

Deri Organize Sanayi Bölgesine Taşınacaklar ve Yararına İnananlar

	İnanıyorum		İnanmıyorum		Toplam	
Evet	28	%70	3	%7.5	31	%77.5
Hayır	6	%15	3	%7.5	9	%22.5
Toplam	34	%85	6	%15	40	%100

Deri Organize Sanayi Bölgesine işletmelerin % 77,5 taşınmayı planlarken bunların % 70' i Deri Organize Bölgesinin başarılı olacağına inanmakta, % 7,5' i başarılı olmayacağına inanmaktadır. İşletmelerin % 22,5 ise taşınmayacaklarını belirtmişlerdir. Bunların % 15 i Deri Organize Bölgesinin başarılı olacağına inanırken % 7,5' i inanmamaktadır. Taşınmak istemeyen işletme sahiplerinin deri organize sanayi bölgesine taşınmaları ile ilgili kaygıları bulunmaktadır. Bazıları işlerini tasfiye ederek

* Ucuz olması nedeniyle Türki Cumhuriyet'lerden, Güney Afrika'dan, Bulgaristan'dan, Romanya'dan ham deri ithal edilmektedir.

başka bir alana yöneleceklerini belirtirken, diğerleri Deri Organize Bölgesinde 1000 m² en az kapalı alanın yapılması için yeterli finansmana sahip olmadıkları ve şehre uzaklığı nedeniyle taşınmayacaklarını belirtmişlerdir. Önemli derecede pazarlama ve vasıflı ya da vasıfsız işgücü bulma sorunu yaşayan işletmeler, buraya taşınmaları halinde maliyetlerinin artacağı ve söz konusu alanın büyüklüğüne karşı tam kapasite ile çalışamama gibi güçlükleri nedeniyle taşınmayı istememekte, faaliyetlerini durdurmayı ya da başka bir iş alanına kaymayı düşünmektedirler.

Deri Organize Sanayi Bölgesi'ne çeşitli nedenlerle taşınmak istemeyen ve bu nedenle yer talebinde bulunmayan işletmelere karşı Isparta İl Çevre Müdürlüğü tarafından uyarı programı hazırlanmış bulunmaktadır.

Isparta Deri Organize Sanayi Bölgesi İmar Planı Açıklama Raporu'nda Deri Organize Sanayi Bölgesinde aşağıda belirtilen alanlara yer verilebileceği belirtilmektedir²³:

- Isparta Deri Organize Sanayi'nde yatırım yapmak isteyen ve aynı sektörde faaliyet gösteren sanayicilerin talepleri gözönüne alınarak planlama alanında en küçük parsel 2000 metrekare olarak belirlenmiştir. Sanayi parsellerinde yalnız deri debagatı kapsamında olan; deri- kösele, süet, güderi, kürk, vidala vb., mamul deri üreten sanayiler deriden mamul konfeksiyon, bavul, çanta, vb., eşya üreten yan ürünleri değerlendiren sanayiler ile deri sanayi de kullanılan yardımcı maddeleri, makine ve teçhizatı üreten tesislerin yer alabileceği planlanmaktadır.
- Planda bölgenin tamamı idari ve sosyal yönden her türlü ihtiyaca cevap verebilecek boyuttaki bir alanda bulunmaktadır. İdari ve sosyal tesis alanında; bölge müdürlüğü, kongre ve toplantı salonu, sendika, idari bürolar, güvenlik, spor tesisi, camii, kreş, KOSGEB, sağlık tesisi vb., yer alabilir. Ticaret alanı olarak ayrılan bölgede; bankalar, kafeteryalar, alışveriş merkezleri yer alabilecek şekilde düzenlenmektedir. Eğitim alanında çiraklık okulu, meslek okulu, bilgi, eğitim tesislerine yer verilebilecektir.
- Bölgenin elektrik ihtiyacı Isparta TEAŞ bölge trofa merkezinden bölge içindeki sanayi tesisleri elektrik dağıtımını yapılacaktır.
- Bölgenin içme suyu kullanma ve endüstriyel su ihtiyacı arazi içinde açılacak sondaj kuyularından ve Isparta belediyesi içme suyu şebekesinden sağlanacaktır.

İl özel idaresi, Belediye, Ticaret ve Sanayi Odası ile Dericiler Kooperatifinden kurulu müteşebbis heyeti ile oluşturulan Isparta Deri Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü'nce hazırlanan planla sanayinin gelişmesi hedeflenmektedir.

²³ Isparta Deri Organize Sanayi Bölgesi İmar Planı Açıklama Raporu 2003, s. 10-11.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanayiye oluşturan işletmeler arasında birlikte çalışma, ortak iş yapma anlayışı bulunmamaktadır. Dolayısıyla işletmeler birbirinden ayrı teknolojiye yatırımda bulunmakta ama hiçbiri tam kapasite ile kullanmamaktadır. Dolayısıyla sanayide oldukça fazla atıl kapasite bulunmaktadır. Sanayide teknolojik olarak yeterli sayılabilecek yatırımda bulunulmasına rağmen yüzlük ve astarlık deri üretiminin dışında ürün çeşitlenmesine gidilememiştir. Konfeksiyona yönelik deri, döşemelik deri ve dekoratif deri üretimi için çoğu işletmede üretim potansiyeli olmasına rağmen tek başlarına altından kalkamayacakları korkusuyla üretim çeşitliliği gerçekleştirilememektedir. Önemli ihracat imkânlarının zaman zaman ortaya çıkmasına karşın bir kaç işletme dışında ihracat yapabilen işletme olmamıştır. İşletmeler arasında ortak girişimcilik anlayışının geliştirilmesi ortaklıkların kurulması ekonomik büyüme ve istihdam artırıcı etki yaratacaktır. İşletmelerin KOBİ kredilerinden yararlanabilecekleri konusunda bilgilendirilmeleri, KOSGEB ile iletişime geçmelerinin sağlanması sektöre dışa açılma büyüme konusunda yön verecektir.

Isparta Deri İşleme Sanayini oluşturan işletmelerin yerel yönetimlerin önderliğinde birleşerek konfeksiyon, döşeme ve dekorasyon fabrikalarının kurulması hem yeni pazarların oluşturulması, hem bölgede varolan işsizliğe çözüm bulunması hem de sanayinin ihtiyacı olan vasıflı –vasıfsız işgücünün teminin açısından yararlı olacaktır. Bu işletmelerin yerel yönetimlerin başkanlığında ve ortaklığında kurulmasıyla bölgeye istihdam ve gelir artışı yönünde önemli katkılar sağlayacaktır.

Deri sanayinin özelliği gereği çok çeşitli artık ve atıklar meydana gelmektedir. Meydana gelen hemen her atığın bir kullanım alanı vardır. Örneğin; kireçlik, yarma ve budama atıklarında bulunan proteinin hayvan yemi olarak değerlendirilmesi, arıtma çamurunun tarımda kullanılabilirliği, traş atıklarında bulunan kollajenin jelatin üretiminde kullanılabilirliği, traş ve budama sonucu ortaya çıkan deri parçacıklarının yapay deri üretiminde kullanılabilirliği, kürk işlentisi sonucu ortaya çıkan budama ve elde edilebilirliği ve ayrıca deri eşya ayakkabı gibi kullanılmış derilerin yeniden değerlendirilebilme imkânı bulunmaktadır. Ayrıca deri işlentisi sırasında ortaya çıkan katı atıklarından tutkal, jelatin, yapay deri gübre ve gıda maddesi gibi çeşitli ürünlerin kullanımı ve preslenmiş arıtma çamurundan inşaat veya başka alanlarda değerlendirilmesi konusunda çalışmalar öngörülmektedir²⁴. Kurulacak Deri Organize Sanayinde atık ve atıkları değerlendirilmesine yönelik tesislerin kurulması bölgeye ekonomisine yarar sağlayacaktır.

Sanayide ham deri temininde zaman zaman yaşanan güçlüklerle ilave olarak derilerde görülen kesim hataları sanayiye büyük zararlar vermektedir. Bilinçsiz kesimden kaynaklanan bu kayıpların önlenmesi için belediyenin kurban bayramları dahil bütün hayvan kesimlerini bünyesinde toplaması hem Avrupa Birliği standartlarına uyum açısından hem de milli gelirin artışı açısından önemli katkı sağlayacaktır.

²⁴ Özcan Sarı, 'Deri Sanayinin Uluslararası Rekabet Gücü Artırılmalıdır', *Deri Dünyası Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 20, (1995) s. 26-27.

Yerel yönetimlerin kendi bölgelerinde festival ve benzeri faaliyetleri bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişimine yardımcı olur. Kabul edilmelidir ki böyle olaylar her zaman yarar sağlamaz. Ancak sosyal öğeler, aidiyet nosyonu sektörlerde kamu sektörünün aracılığı resmi bir unsur olarak memnuniyet yaratır²⁵. Yerel yönetimlerce deri, deri makine ve deri ürünlerine ilişkin ulusal ve uluslararası fuar ve sergilerin düzenlenmesi işadamlarının buralara katılımının desteklenmesi sosyal ve ekonomik fayda sağlayacaktır.

Sonuç olarak, sektörün şu anda ayakta kalmasının sebebi, işletme sahiplerinin her türlü zorluğa rağmen üretme, ve yeni yatırımlar yaparak ayakta kalma gayreti içinde olmalarıdır. Bu gayreti gören yerel yönetimlerin, işini iyi bilen bu işletme sahiplerini işletmecilik konusunda eğitimlerine destek vermeli, bilgi ve yönlendirme gereksinimini karşılamalı ve önlerindeki engelleri ortadan kaldırmalıdır. Üniversite ve deri sanayi arasında işbirliği projelerinin bir an önce işlerliğe geçmesi sağlanmalıdır.

²⁵ Emma H Wood, 'Measuring The Economic and Social Impacts Of Authority Events', *International Journal of Public Sector Management*, Vol: 18, No: 1, 2005, s. 37.

